

respect of which a dispute arose, which can be resolved in the course of judicial civil procedural activity, which is arise by means of such a procedural remedy, as a lawsuit, synonyms of which in the draft of CPC are "claims" and "claimed requirements", "claims of the plaintiff", which have such elements as the subject and grounds. The content of the claim, which the plaintiff must establish in the lawsuit, and is the subject of the claim, must correspond with the means of protecting the rights. Specific requirements are claimed by the plaintiff in a lawsuit in the form of an outline of the content of claims (that is, "the method of protection" under the draft of CPC) and the circumstances in which the plaintiff justifies his claims (i.e., the grounds of the claim) beyond which, according to general rule, the court can not withdraw in making a judgment.

Keywords: civil legal proceedings, the subject of the dispute, the subject of the lawsuit, the subject matter of the proceedings, claims of the plaintiff, the content of the claims, the methods of protection, unification, the draft of the Civil Procedural Code of Ukraine.

УДК 347.23

А. Ю. БАБАСКІН

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РАМКОВИХ ДОГОВОРІВ У МІЖБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИНАХ

Розглянуті проблеми правового регулювання рамкових договорів у міжбанківських відносинах. На підставі проведеного дослідження, в цілях належного правового регулювання рамкових договорів, автором запропоновано внесення відповідних змін до Цивільного кодексу України.

Ключові слова: *рамковий договір, організаційний договір, кредитний договір.*

© БАБАСКІН Анатолій Юрійович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Бабаскин А.Ю. Проблемы правового регулирования рамочных договоров в межбанковских отношениях

Рассмотрены проблемы правового регулирования рамочных договоров в межбанковских отношениях. На основании проведенного исследования, в целях надлежащего правового регулирования рамочных договоров, автором предложено внесение соответствующих изменений в Гражданский кодекс Украины.

Ключевые слова: договор, рамочный договор, организационный договор, кредитный договор.

Babaskin A. Problems of legal regulation of framework agreements in interbank relations

The article deals with the problems of legal regulation of framework agreements in interbank relations. Based on the conducted research, in order to properly legalize framework contracts, the author proposed the introduction of appropriate changes to the Civil Code of Ukraine.

Keywords: organizational, organizational, framework agreement, loan agreement.

В Україні поширеним явищем у міжбанківських відносинах є укладення банками рамкових (генеральних) договорів. Зазначені договори, зокрема, містять положення, які визначають порядок проведення активних та пасивних банківських операцій між сторонами генерального договору, включаючи операції з міжбанківськими кредитами – «МБК», міжбанківськими депозитами – «МБД», конверсійні операції з національною та іноземними валютами тощо. Зазначенні договори як правило визначають предмет та порядок укладання основних договорів, перелік їх істотних умов, порядок нарахування та сплати процентів, відповідальність сторін, порядок обміну сторонами документами (зокрема, копіями установчих документів, ліцензій, оригіналами карток з зразками підписів уповноважених осіб та довіреностей представників, бухгалтерською звітністю тощо), та інші умови основних договорів, що розраховані на їх стандартизоване багаторазове застосування. Активно використо-

вує в своїй діяльності зазначену договірну конструкцію і Національний банк України¹. Однак, істотні умови основних кредитних договорів в рамкових (генеральних) договорах як правило відсутні. І хоча банки - кредитори і затверджують кредитні ліміти для банків – позичальників, з якими укладенні генеральні договори, такі ліміти як правило є лише внутрішнім документом банку - кредитора, в той час як в генеральному договорі такий ліміт відсутній, хоча в ньому може бути посилання на те, що кредитування може здійснюватись в межах встановленого банком - кредитодавцем кредитного ліміту. Зазначене обумовлено тим, що кредитні ліміти банків – позичальників як правило переглядають банком – кредитодавцем кожного робочого дня на підставі аналізу працівниками казначейства банку – кредитодавця щоденних балансів банків-позичальників (з якими укладенні рамкові (генеральні) договори)), а також іншої інформації щодо їх фінансового стану, та оцінки рівня кредитних ризиків, що можуть виникати при їх кредитуванні. В свою чергу розмір процентної ставки за міжбанківським кредитом узгоджується сторонами станом при укладенні основного кредитного договору з урахування поточної вартості кредитних ресурсів банку - кредитодавця, рівня процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку, існуючих кредитних ризиків, та наявності забезпечення тощо. Відповідно з цим істотні умови основного кредитного договору узгоджуються сторонами при укладенні сторонами такого договору. Як вказує Л.Г. Єфимова за такими договорами сторони не приймають на себе жорстких зобов'язань вступити в майбутнє в зазначених праввідносинах. Вони домовились про інше. Якщо такі договори будуть укладені за вільним волевиявленням сторін, на них будуть розповсюджуватися умови такого базового договору. Для такого наслідку укладені угоди повинні мати посилання на базовий договір². Отже навіть у випадку укладення між банками генерального (рамкового) договору, та одночасного з цим встановлення банком – кредитодавцем кредитного ліміту банку – позичальнику, у банку – кредитодавця не виникає юридичного обов'язку щодо укладення основного кредитного договору в майбутньому з таким банком –позичальником.

чальником протягом дії генерального (рамкового) договору. Більш того, у разі погіршення в подальшому фінансового стану банку – позичальника, останній може взагалі бути виключений із переліку банків – позичальників, яким банк-кредитодавець встановлює кредитний ліміт. Зазначене не виключає можливості укладення банком – кредитодавцем кредитного договору з таким банком – позичальником на індивідуальних умовах, на який не буде розповсюджуватися дія умов генерального (рамкового) договору.

З приводу ж причин поширення практики укладання банками генеральних (рамкових) договорів, слід погодитись з В.С. Мілашом, який цілком вірно вважає, що укладення таких договорів фактично спрощує подальшу співпрацю ділових партнерів через типізацію загальних істотних умов майбутніх господарських операцій (у цьому разі зникає потреба в узгодженні таких умов у поточних договорах)³. З свого боку маємо додати, що зазначене спрощення надає сторонам суттєву економію часу, що витрачається банками на укладанні кредитного договору. Останнє має суттєве значення в міжбанківських відносинах через поширення кредитів (овернайт), на укладання яких сторона можуть мати лише кілька годин.

Серед науковців, які досліджували рамкові договори, у т.ч. їх використання в сфері кредитних відносин слід назвати О.А. Беянович, А.І. Вінник, В.В. Луця, В.К. Мамутова, В.С. Мілоша, Л.Г. Єфимову, Є.О. Суханов, К.Б. Подузову та багато ін.

В законодавстві України поняття «рамковий договір» в цивільному законодавстві відсутнє. В той же час законодавстві про публічні закупівлі під рамковою угодою – розуміється правочин, який укладається одним чи кількома замовниками (централізованими закупівельними організаціями) у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі», з одним чи кількома учасниками процедури закупівлі з метою визначення основних умов закупівлі окремих товарів і послуг для укладення відповідних договорів про закупівлю протягом строку дії рамкової угоди. Така угода укладається з кількома учасниками за умови, що участь у ній беруть не

менше трьох учасників. У разі надходження пропозицій у кількості меншій, ніж заявлена кількість учасників, або відхилення отриманих тендерних пропозицій на підставах, установлених цим Законом, замовник має право укласти рамкову угоду з тими учасниками, пропозиції яких не відхилені, але не менше ніж з трьома. Замовник має право укласти договір про закупівлю відповідних товарів і послуг виключно з тими учасниками, з якими укладено рамкову угоду. Рамкові угоди виконуються з дотриманням таких вимог: 1) у разі укладення рамкової угоди з одним учасником усі істотні умови договору про закупівлю визначаються в рамковій угоді, а такий договір вважається укладеним після подання замовником учаснику пропозиції виконати зазначені умови та отримання письмової згоди учасника; 2) у разі укладення рамкової угоди з кількома учасниками: якщо всі істотні умови договору про закупівлю визначені в рамковій угоді, замовник має право укласти такий договір з дотриманням зазначених у рамковій угоді умов відбору серед учасників, з якими укладено відповідну рамкову угоду; якщо не всі істотні умови договору про закупівлю визначені в рамковій угоді, такий договір укладається замовником з переможцем процедури конкурентного відбору, що проводиться замовником серед учасників, з якими укладено відповідну рамкову угоду⁴.

Зазначимо, що європейських країнах набули поширення договори з умисно відкритими умовами. Їх розповсюдження призвело до уніфікації умов таких договорів у Принципах міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА (UNIDROIT)). Останні визначають договір з умисно відкритими умовами наступним чином: 1. Якщо сторони мають намір укласти договір, обставина, що вони навмисне залишили якусь умову для узгодження в ході майбутніх переговорів або підлягають визначенню третьою особою, не є перешкодою для виникнення договору. 2. Існування договору не зачіпається тим, що згодом: а) сторони не досягли згоди по такій умові; або б) третя особа не визначила цю умову, якщо тільки не є іншого засобу зробити це умова певним, яке є розумними за даних обставин, приймаючи до уваги наміри сторін⁵. В свою чергу стаття

2:104 Принципів європейського договірного права також передбачається можливість спеціального неузгодження умов договору однією з його сторін. В такому випадку умови договору, які спеціально не узгоджувалися, можуть бути застосованні проти сторони, яка про них не знала, тільки в разі, якщо сторона, яка їх застосувала, зробила розумні кроки для того, щоб привернути до них увагу або до, або під час укладання договору. При цьому просте посилання на наявність такої умови у тексті договору не означає, що увагу іншої сторони було привернуто до таких умов належним чином, навіть якщо інша сторона його підписала⁶. Схожі норми стосовно договорів купівлі-продажу містить § 2-305 Єдиного торгового кодексу США⁷, та стаття 8 Англійського закону про продаж товарів (1979 р.)⁸.

В російському цивільному законодавстві рамковим договором (договір з відкритими умовами) визнається договір, що визначає загальні умови зобов'язальних відносин сторін, які можуть бути конкретизовані і уточнені сторонами шляхом укладення окремих договорів, подання заявок однієї із сторін або іншим чином на підставі або на виконання рамкової угоди. До відносин сторін, що не врегульовані окремими договорами, в тому числі у разі неукладення сторонами окремих договорів, підлягають застосуванню загальні умови, які містяться у рамковій угоді, якщо інше не зазначено в окремих договорах або не впливає з сутності зобов'язання⁹. Зазначене визначення поняття «рамкового договору» на думку багатьох науковців є не зовсім вдалим піддається справедливій критиці¹⁰. Конструкція рамкового договору відома і німецькій цивільно-стичної науці. В останній рамковий договір розглядається як договір, який регулює загальні питання укладення окремих договорів і закріплює договірні умови для таких окремих договорів¹¹.

На наш погляд, «договір з умисно відкритими умовами» та «рамковий договір» не тотожні. Якщо перший є договором (який може бути довгостроковим) за яким, укладеється договір з набором певних узгоджених сторонами умов (у т.ч. частиною істотних умов відповідного виду договору), а сторони в подальшому мають намір конкретизувати усі істотні умови договору шляхом укладення до-

даткових договорів або така умова підлягає визначенню третьою особою. На відміну від цього рамковий (генеральний) договір є довгостроковим організаційним договором, який спрямований на багаторазове використання, шляхом укладення значної кількості основних договорів. Зазначений договір визначає лише загальні зобов'язальні умови, однак не визначає істотних умов кожного з основних договорів.

Л.Г. Єфимова вважає, що «під рамковим договором» слід розуміти договір, що має на меті організацію тривалих ділових зв'язків, для досягнення якої потрібно укладення (як правило, між учасниками договору) договорів-додатків, окремі умови яких узгоджуються в базовому договорі»¹². Зазначене дає науковцям можливість віднесення рамкового договору до консенсуальних, безвідплатних, та організаційних договорів, які спрямовані на систематичне застосування, шляхом укладення локальних договорів¹³. С.В. Мілаш визначає предмет рамкових договорів як встановлення організаційно-правових засад взаємного співробітництва сторін у певній сфері законодавства¹⁴. При цьому зазначений автор справедливо вказує, що специфіка таких договорів не дає можливості екстраполяції на них загальних умов господарського законодавства, у т.ч. щодо такої істотної умови господарського договору як ціна¹⁵. На думку К.Б. Подузової рамковий договір має містити умову про строк його дії, про предмет основного договору (договорів), а також деякі інші умови щодо основного договору (основних договорів)¹⁶. В свою чергу Л.Г. Єфимова вказує на те, що базовий договір включає не тільки організаційні умови, а й загальні умови договорів-додатків¹⁷.

Отже усі істотні умови кожного основного кредитного договору узгоджуються його сторонами при його укладанні, а до відносин сторін, що не врегульовані таким договором підлягають застосуванню загальні умови, що містяться в рамковому договорі. У разі не відповідності умов основного договору умовам рамкового договору, застосуванню підлягають умови основного договору. Всякий основний договір, що містить застереження про застосування до відносин, що виникають на його підставі, загальних умов укладеного між його

сторонами рамкового договору, повинен мати ознаки самостійного договору. Тому припинення дії рамкового договору не може припинити дію вже укладених сторонами основних договорів. Оскільки, укладений між банками рамковий договір може замінювати частину умов кредитного договору, його форма має відповідати вимогам закону до форми основних цивільно-правових договорів.

Як вказує А. Мухамеджанова за своєю правовою природою рамковий договір не можна віднести до окремих видів цивільно-правових договорів, а слід віднести до типових договірних конструкцій (поряд з попереднім договором, договором приєднання, публічним договором тощо)¹⁸. На думку В.В. Витрянського такі спеціальні типові договірні конструкції об'єднує та обставина, що вони підлягають застосуванню (в тому числі шляхом їх використання сторонами договору при оформленні договірних відносин) практично до будь-яких видів договірних зобов'язань, які мають необхідний набір ознак, характерних для кожної спеціальної договірної конструкції¹⁹. Аналогічної позиції дотримується і О.С. Юренкова²⁰.

Зазначимо, що рамковий договір істотно відрізняється від попереднього договору, який в науці цивільного права відноситься окремими авторами до організаційних договорів²¹. По-перше, в рамковому договорі як правило відсутні істотні умови конкретних договорів, в той час як в попередньому договорі такі умови як правило мають бути присутніми (ч. 1 ст. 635 ЦК України). По-друге, рамковий договір має як правило має триваючий характер, на його підставі між сторонами укладається значна кількість конкретних договорів. На відміну від цього попередній договір у абсолютній більшості випадків укладається в цілях укладення одного основного договору. По-третє, якщо попередній договір припиняє свою дію з моменту укладення основного договору, рамковий договір не припиняє своєї дії з моменту укладення його сторонами основного договору. У четверте, рамковий договір як правило сам по собі жодних правових наслідків не несе, та не зобов'язує сторони до укладення основних договорів. На відміну від цього попередній договір зобов'язує сторони до укладення основного договору, а без-

підставне ухилення від укладення основного договору має своїм наслідком відшкодування збитків, якщо інше не встановлено законом або договором. Зазначимо, що в літературі є і інші погляди з цього приводу. Наприклад, Л.Г. Єфимова вважає, що певні рамкові договори можуть зобов'язувати сторони к укладенню поточних договорів, що може бути підставою для спонукання їх укладення в судовому порядку²².

На наш погляд, основною проблемою для банків, що використовують рамкові договори, є відсутність позитивного правового регулювання вказаної договірної конструкції. З урахування вищевказаного, вважаємо за доцільне запропонувати внесення до глави 53 Цивільного кодексу України статті 636.1 наступного змісту:

«Ст. 635.1 Рамковий договір

1. Рамковим договором визнається договір, що визначає загальні умови зобов'язальних відносин сторін, які у разі укладення в подальшому між ними основних договорів, що містять застереження по застосування до них умов рамкового договору, можуть застосовуватись до відносин сторін, що не врегульовані основними договорами. У разі не відповідності умов основного договору умовам рамкового договору, застосуванню підлягають умови основного договору. Інше може бути встановлено законом або договором.

2. Рамковий договір укладається в письмовій формі.

3. Розірвання рамкового договору або його припинення з інших підстав введе до втрати дійсності основних договорів, зобов'язання сторін за якими не виконанні, якщо такі договори не містять усіх істотних умов, притаманних відповідному виду договору».

1. Пункти 7, 9, 30, 48 Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 17.09.2015р. №615// Офіційний вісник України.201. № 82. Ст. 2728. Код акту 78920/2015. 2. *Ефимова Л.Г.* Рамочные (организационные) договоры. Москва: Волтерс Клувер, 2006. С.4. 3. *Мілош В.С.* Рамковий (генеральний) договір у сфері господарювання // Вісник Проблеми госпо-

дарського права. 2011. № 2(65). С.139. **4.** Див., п. 21 ст. 1, ст. 13 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII // ВВР України. 2016. № 9. Ст.89. **5.** *Принципи міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА (UNIDROIT))* // Офіційний сайт Верховної Ради України // Принципи міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА (UNIDROIT)). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_920. **6.** *Принципы европейского договорного права (принципы Ландо)*. URL: mgu-commercial-law.narod.ru...dogovornogo_prava.doc. **7.** *The Uniform Commercial Code*. URL: <https://www.law.cornell.edu/ucc/2/2-305>. **8.** *Sale of Goods Act*. 1979. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1979/54/section/8>. **9.** *Стаття 429.1* Гражданского кодекса Российской Федерации от 30 ноября 1994 года N 51-ФЗ. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/. **10.** *Шнигер Д.О.* Рамочный договор как основание возникновения обязательства, или Критика концепции статьи 429.1 Гражданского кодекса Российской Федерации // Журнал российского права. 2016. № 12. Т. 4. С. 69-78; *Подузова Е.Б.* Новые договорные конструкции в свете законопроекта о внесении изменений в Гражданский кодекс РФ // Закон. 2014. N 8. СПС "КонсультантПлюс". **11.** *Татаркина К.П.* Соотношение понятий рамочный договор и массовый договор // Вестник Томского государственного университета. Право. 2016. № 1 (19). С. 102-104. **12.** *Ефимова Л.Г.* Рамочные (организационные) договоры // Государство и право. 2006. №6 – С. 5. **13.** *Подузова Е.Б.* Организационный договор в современном гражданском праве и законодательстве // Гражданское право. 2013. № 3. С. 12-14; *Морозов С.Ю., Гасанова Е.Л.* Договоры о предоставлении права по заключению и исполнению в будущем гражданско-правовых договоров: постановка // Юрист. 2013. № 6. С.22-25; *Ефимова Л.Г.* Рамочные (организационные) договоры // Государство и право. – 2006. – №6 – С.3; *Ефимова Л. Г.* Рамочные договоры на внебиржевом межбанковском рынке ценных бумаг. // Законы России. 2006. № 7. С. 46 – 53; *Мілош С.* Рамковий (генеральний) договір у сфері господарювання // Вісник Проблеми господарського права. 2011. № 2(65). С.136. **14.** *Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія /* Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. С. 208. **15.** *Мілош В.С.* Цит. праця. С.138. **16.** *Подузова Е.Б.* Организацион-

ный договор и его виды: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2012. URL: <http://lawtheses.com/organizatsionnyu-dogovor-i-ego-vidy>.

17. *Ефимова Л.Г.* Рамочные (организационные) договоры. URL: <http://uport.inf.ua/pravovaya-harakteristika-ramochnogo-53489.html>.

18. *Мухамеджанова А.* Рамки рамочного договора // *Эж-ЮРИСТ*. 2014. № 41. URL: <http://lexandbusiness.ru/view-article.php?id=5341>.

19. *Витрянский В.В.* Специальные договорные конструкции в условиях реформирования гражданского законодательства // *Гражданское право как наука: проблемы истории, теории и практики: матер. Междунар. научн-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений, посвященной 70-летию М.К. Сулейменова*. Алматы, 2012. С. 416.

20. *Юренкова О.С.* Специальные договорные конструкции о предоставлении субъективного права требования заключения и исполнения гражданско-правовых договоров в будущем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2014. URL: <http://lawtheses.com/spetsialnye-dogovrnye-konstruktsii-o-predostavlenii-subektivnogo-prava-trebovaniya-zaklyucheniya-i-ispolneniya-grazhdansk>.

21. *Подузова Е.Б.* Цит. работа. С. 13.

22. *Ефимова Л.Г.* Рамочные (организационные) договоры // *Государство и право*. 2006. № 6. С. 9.

Babaskin A. Problems of legal regulation of framework agreements in interbank relations

In Ukraine, a common phenomenon in interbank relations is the conclusion by banks of general (framework) agreements. These treaties usually contain provisions defining the procedure for conducting active and passive banking transactions between the parties to the general agreement, including the subject and procedure for the conclusion of the main agreements, the procedure for accrual and payment of interest thereon, the procedure for implementation between the parties of settlements, the liability of the parties, the procedure for exchanging by the parties financial And the accounting statements, the conditions for ensuring the fulfillment of obligations under inter-bank transactions, the term of the contract, and other conditions calculated on them with andartyzovane multiple applications. However, the Civil Code of Ukraine lacks the definition of "framework contract". Definition of the concept of "framework

agreement" is available only in the legislation of Ukraine on public procurement. The mentioned structure of legal regulation raises questions about the relation of framework and basic contracts, as well as on the application of the provisions of the framework agreement to the main treaties, etc. Based on the analysis of the legislation of Ukraine and other countries, scientific literature, the study of the ratio of the framework agreement to related constructions, The author concluded that there was no proper positive regulation of the framework agreement in the civil law of Ukraine. As a result of the said author, the relevant proposals for amending the Civil Code of Ukraine were submitted.

Keywords: organizational, organizational, framework agreement, loan agreement.

УДК 354.072.2

І. М. ДУДИК

ЗАСТОСУВАННЯ АНТИМОНОПОЛЬНИМ КОМІТЕТОМ УКРАЇНИ ПРОЦЕДУРИ БЕЗКОНФЛІКТНОГО ВРЕГУЛЮ- ВАННЯ КАРТЕЛЬНОГО СПОРУ МІЖ УЧАСНИКАМИ ГОС- ПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено окремим аспектам мирного врегулювання картельного спору – вкрай актуального питання у сфері захисту економічної конкуренції з огляду на його поширеність у щоденній ринковій практиці, з одного боку, а також на недостатню законодавчу врегульованість, з іншого. Вказана процедура, однак, використовується Антимонопольним комітетом України без належного юридичного оформлення, що суттєво знижує її регуляторний та економічний ефект. У статті представлено ті основні підходи, які практикують країни Європейського Союзу для безконфліктного розв'язання картельних спорів. Запропоновано механізми реалізації згаданого інструмента в реаліях вітчизняного конкурентного правового поля.